

УДК: 339.924: 339.542.2

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТА РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН СНД

С.В. БРЕУС

Київський національний університет технологій та дизайну

Стаття присвячена висвітленню основних проблемних питань, які пов'язані з торговельно-економічним співробітництвом України та країн СНД, а також запропоновано заходи щодо підвищення його рівня та розвитку. Особлива увага приділена розвитку торговельно-економічних відносин з Російською Федерацією, яка залишається основним торговельним партнером для України

Підтримка та розвиток взаємовигідних економічних відносин з країнами СНД, зокрема з Російською Федерацією, яка протягом останніх років залишається одним з основних торговельних партнерів України, є одним з пріоритетних напрямів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.

У загальному обсязі зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) України (без послуг) у 2008 р. частка СНД становила 37,6 %, ЄС – 30,8 %, країн Азії (без Кіпру) – 20,1 %, Африки – 3,6 %, Америки – 5,5 %, Австралії і Океанії – 0,3 %, що свідчить про те, що СНД є найважливішим регіоном-партнером у галузі зовнішньої торгівлі. Частка Росії у загальному обсязі ЗТО України у 2008 р. становила 23,0 %, що набагато більше, ніж частка інших стратегічних торговельних партнерів: Німеччини – 5,9 %, Польщі – 4,3 %, Туреччини – 4,3 % та Китаю – 4,0 % [1].

Подальший розвиток експорту до країн СНД, особливо високотехнологічної продукції українських машинобудівних підприємств, повинен стати важливим елементом структурної перебудови і технічної модернізації національної економіки України та справити позитивний вплив на поліпшення торговельного балансу України, а також на відновлення висхідної динаміки експортного сектору економіки.

Об'єкти та методи дослідження

Дослідженню питань торговельно-економічного співробітництва України і країн СНД присвячена велика кількість наукових праць відомих науковців, зокрема, таких як: Барбашин Г.П., Василенко Ю.В., Губський Б.В., Денисенко М.П., Кириченко О.А., Лук'яненко Д.Г., Сухоруков А.І., Фігурнова Н.П. та багато інших.

Проведений аналіз публікацій з цієї тематики свідчить, ці питання не знайшли комплексного вирішення в науковій літературі і глибокого дослідження потребують питання, пов'язані з розробкою комплексу заходів підвищення рівня та розвитку взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва України та країн СНД.

Постановка завдання

Метою статті є формування пропозицій щодо розробки комплексу заходів підвищення рівня та розвитку торговельно-економічного співробітництва України та країн СНД.

Результати та їх обговорення

Протягом 2005-2008 рр. спостерігалось переважання динаміки експорту в країни СНД над загальними темпами зростання експорту України внаслідок вищих темпів економічного зростання країн СНД, що обумовило збільшення частки цих країн у загальному експорті України. Якщо загалом експорт з України у 2005-2008 рр. зріс у 1,95 разу, то експорт з України до країн СНД – у 2,2 разу. Натомість, імпорт в цілому зріс у 2,4 разу, імпорт з країн СНД – у 2,0 разу. Частка країн СНД у загальній структурі

експорту в 2008 р. порівняно з 2005 р. збільшилась на 9,4 в.п. (з 26,1 % до 35,5 %), тоді як частка країн ЄС зменшилась на 6,8 в.п. (з 33,8 % до 27 %), а частка країн Азії – на 1,8 в.п. (з 23,9 % до 22,1%). Це засвідчило вагомe значення ринків цих країн для розвитку експортної діяльності та значний потенціал взаємної торгівлі України з країнами СНД.

Також з погляду технологічної структури структура експорту з України до країн СНД є більш прогресивною ніж до інших країн світу. Адже третину експорту товарів становить продукція машинобудування (рис. 1), частка якої зросла з 29 % у 2005 р. до 33 % у 2008 р.

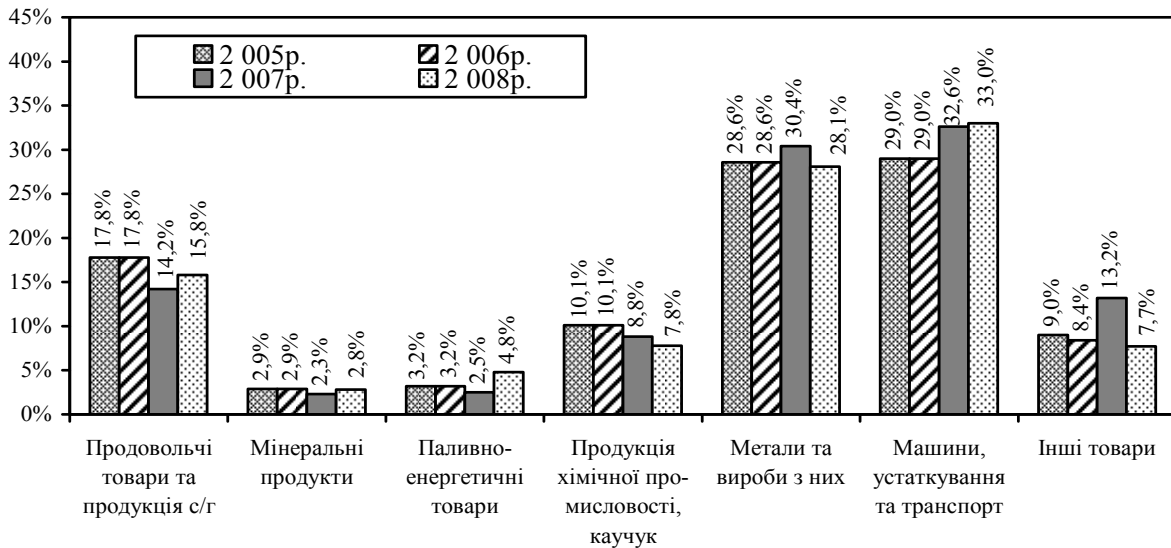

Рис. 1. Товарна структура експорту з України до країн СНД у 2005-2008 рр.

Проте в структурі товарного експорту та імпорту зберігається надто висока частка продукції нижчих ступенів обробки (мінерально-сировинної, хімічної та металургійної (рис. 1 рис. 2), питома вага якої становить майже 50 % загального обсягу експорту України до країн СНД, та майже 80 % у імпорті. Це дозволяє припустити, що потенціал торгівлі України з країнами СНД використовується неефективно.

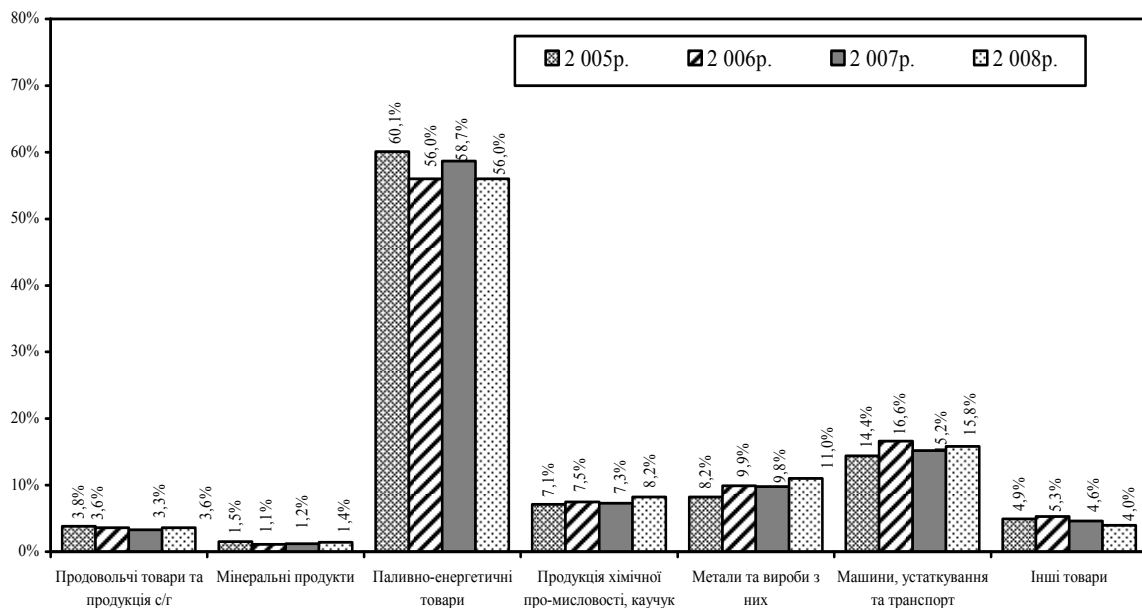

Рис. 2. Товарна структура імпорту України з країн СНД у 2005-2008 рр.

Протягом останніх років відбулось нарощування негативних тенденцій в розвитку економічного співробітництва України з країнами СНД [2]:

1. Застосування Росією протекціоністських заходів щодо обмеження імпорту товарів українського походження, що фактично закриває деякі ринки для українських товаровиробників. Росія ще навесні 2008 р. висловлювала занепокоєння, що виконання Україною однієї з умов вступу до СОТ, яка полягає в обнулінні імпортних мит на 60 % товарів [3], послабивши конкурентні позиції українських товаровиробників на власних ринках, призведе до поширення присутності українських підприємств на ринку Росії внаслідок реекспорту продукції з країн-членів СОТ. Однією з реакцій на вступ України до СОТ стало введення 18.08.2008 р. Росією обмеження на імпорт сухого молока з України, можливі втрати українських молочарів були оцінені експертами в 15–25 млн дол.

Слід враховувати, що в російському експорті до України переважає частка стратегічно важливої сировини, Україна ж експортує переважно готову продукцію машинобудування, де конкуренція, природно, вища. Отже, у Росії існує більше можливостей отримати готову продукцію з альтернативних джерел.

Проте, не зважаючи на зазначене, спостерігається нарощування обсягів експорту України до Росії. Зокрема, за даними Міністерства економіки України обсяги зовнішньої торгівлі товарами і послугами України із Росії за січень – серпень 2010 року зросли на 84,3% і становили 25043,1 млн. дол. Експорт товарів і послуг за січень-серпень 2010 року порівняно з аналогічним періодом 2009 року збільшився на 84,8% і становив 11489,9 млн. дол. У свою чергу, імпорт товарів і послуг за звітний період збільшився на 83,9% і становив 13553,2 млн. дол. порівняно з січнем – серпнем 2009 року. У результаті, зросло негативне сальдо в торгівлі з Росією на 912,4 млн. дол. (негативне сальдо становило 2063,3 млн. дол.) за січень – серпень 2010 року порівняно з аналогічним періодом минулого року (в січні – серпні 2009 року негативне сальдо становило 1150,9 млн.) [4].

2. Взаємне використання торговельних бар'єрів як засобу контролю доступу товарів на національні ринки та обмеження імпорту в інтересах вітчизняних виробників. У травні 2008 р. Україна ввела антидемпінгові мита на імпорт аміачної селітри з Росії у розмірі 9,76 – 11,91 %. Українські виробники добрив почали поступатися ринком російським компаніям в 2006 р. після підвищення вартості газу. Тоді імпорт селітри з Росії за рік збільшився в 3,5 разу, частка російської продукції на українському ринку зросла в 3,1 разу. Враховуючи, що приблизно 50 % виробленої українськими підприємствами селітри протягом 2005-2008 рр. йшло на експорт, введення імпортного мита поліпшило конкурентні позиції українських виробників на власному ринку та сприяло розширенню їхніх продажів. Але в світлі підвищення цін на газ вартість української продукції вже найближчим часом може знов стати неконкурентоспроможною [5].

Прийняте у листопаді 2006 р. рішення російської сторони про введення спеціального захисного мита призвело до того, що обсяги поставок труб Харцизьким трубним заводом в Росію у 2007 р. зменшились в 1,7 разу порівняно з попереднім роком, що призвело до скорочення виробництва на 17 %. Ще більш негативні наслідки введених заходів внаслідок застосування вищезазначених заходів виявились в першій половині 2008 р., коли обсяги імпорту в РФ впали в 16 разів, а обсяги виробництва знизились в 2,5 разу [6].

Запровадження тарифних та нетарифних обмежень, завдяки яким держави контролюють доступ товарів на національні ринки, призводять до розриву зв'язків між постачальниками та споживачами, до значних втрат підприємств та зменшення надходжень до бюджету. В цілому, по відношенню до України, імпорتنі обмеження застосовують Росія, Білорусь, Казахстан, Молдова та Таджикистан. В основному вони стосуються імпорту алкогольних та слабоалкогольних напоїв, спирту, цукру та тютюну, тобто тих видів продукції, по яких українські товаровиробники виступають конкурентами на ринках цих країн СНД та спільних ринках.

Висновки

Вищезазначене дозволяє зробити висновки, що особливості сучасного глобального і національного економічного розвитку вимагають від України та інших країн СНД нових підходів до формування відносин у стратегічній перспективі. Вони мають базуватися на наступних засадах: відновлення та розвиток торговельних зв'язків; взаємовигідне використання експортних потенціалів, можливостей і перспектив транскордонного співробітництва та посилення науково-технічного співробітництва. Зокрема, для покращення та розвитку торговельно-економічного співробітництва України з країнами СНД необхідно здійснити розробку та реалізацію комплексу таких заходів [2]:

1. Активізація роботи з розробки та затвердження комплексу заходів щодо надання фінансової підтримки українським підприємствам машинобудівного комплексу України та хімічної галузі – виробникам високотехнологічної продукції, яка належить до стратегічного експорту до країн СНД, в напрямку зменшення її собівартості та підвищення якості.

2. Створення зони вільної торгівлі в межах СНД без вилучень і обмежень з першочерговим утворенням міждержавного органу вирішення торговельних суперечок.

3. Здійснити розробку системи заходів у напрямках підтримки створення транснаціональних фінансово-промислових груп на основі міжурядових угод в галузях, визначених законом України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"; створення мережі спільних інституцій: спільних торговельних палат, спільних комітетів та асоціацій ділового співробітництва України та країн СНД тощо.

4. Враховуючи геополітичне розташування України та взаємні обсяги зовнішньої торгівлі України з Росією, Білорусією та Молдовою, потрібно розробити спільні програми торговельно-економічного співробітництва між прикордонними регіонами України, Білорусії, Росії та Молдови та укладання відповідних угод тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами за 2008 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. С. Бреус. Актуальні проблеми економічних відносин між Україною і країнами СНД (зовнішньоторговельний аспект) [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Jul2009/12.htm>.
3. Россия введет защитные пошлины на украинские товары из-за вступления Украины в ВТО [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://www.vch.ru/cgi-bin/guide.cgi?table_code=13&action=show&id=8130.

4. Україна збільшила товарообіг із Росією на 84,3% [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://news.liga.net/ukr/news/NU106620.html>.
5. Россия и Украина обменялись пошлинами [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://kommersant.ua/doc.html?docId=898006&IssueId=46934>.
6. Щодо захисту інтересів товаровиробників на зовнішніх ринках [Електронний ресурс] – Режим доступу: // http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=3CEA081F4484D798D544B6433F7E4665?art_id=64357&cat_id=64356.

Надійшла

УДК 658.012.

КОМПЛЕКСНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Н.А.ДОВГОПОЛ

Київський економічний інститут менеджменту

В статті запропоновано порядок використання системного підходу щодо удосконалення методики економічного аналізу діяльності суб'єктів господарювання

Сучасний економічний стан України далеко не відповідає її потенційним можливостям щодо землі, надр, кліматичних умов, існуючого промислового та наукового потенціалу.

В значній мірі проблема обумовлена тим, що до теперішнього часу в різних сферах діяльності відсутній системний підхід до вирішення різних проблем.

Відмічене, в свою чергу, є наслідком того, що до останнього часу відсутнє чітке і достатньо глибоке висвітлення, перш за все в доступних засобах інформації, суті поняття "системний підхід" особливо в його прикладному розумінні.

Однією з найважливіших сфер суспільної діяльності, де конче необхідне використання системного підходу, є економічна діяльність юридичних та фізичних суб'єктів господарювання.

Серед складових базової основи цієї діяльності є її економічний аналіз, якість якого обумовлюється багатьма факторами. Важливішим серед них є його повнота. Вона, в свою чергу, визначається його комплексністю та системністю. Перше визначається повнотою складу показників, які розглядаються при аналізі. Це існуючими методиками [1,2,3,4] передбачено. Щодо системності, як показали дослідження автора, вона враховується недостатньо. Перш за все, це стосується врахуванню взаємозв'язків, які існують між економічними показниками.

Постановка завдання

Метою дослідження є удосконалення методики економічного аналізу господарювання шляхом більш повного врахування взаємозв'язків між економічними показниками на основі системного підходу.

Результати та їх обговорення

Сучасний суспільно-економічний розвиток потребує приділення великої уваги аналізу як однієї з основних функцій управління, тобто об'єктивному визначенню економічного стану суб'єкта